

12. Sosial bakgrunn, levekår og livssituasjon

Forekommer levekårsproblemer i større grad blant personer som er i kontakt med retts-systemet? Er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre overrepresentert i kriminalstatistikken? Dette er noen av spørsmålene vi skal belyse i dette kapittelet om sosial bakgrunn, levekår og livssituasjon.

I dette kapittelet skal vi presentere noen hovedresultater fra ulike undersøkelser som sier noe om forskjellige sider ved lov-bryteres sosiale bakgrunn, levekår og livssituasjon. Det er gjennomført undersøkelser og laget statistikker for både siktede, straffede og fengslede personer, som alle viser at det er en betydelig sammenheng mellom det vi kan kalle dårlige levekår og kriminalitet ([Otnes 1986](#), [Friestad og Skog Hansen 2004a](#), [Skarøhamar 2004](#), [Skarøhamar 2005](#) og [Skarøhamar 2007](#)).

12.1. Sosial arv?

Oppvekstkår kan være viktig for hvilke muligheter og valg vi får senere i livet. Undersøkelser av data fra Levekårsundersøkelsen 2005, viser at det er en klar sammenheng mellom foreldre og barn når det gjelder utdanning, yrke, økonomiske problemer og trygdebruk ([Sæther 2009](#)). Studier av siktede ([Skarøhamar 2007](#) og [Skarøhamar 2009](#)) og innsatte ([Friestad og Skog Hansen 2004a](#)) ser på sammenhengen med ulike indikatorer på oppvekstkår.

En undersøkelse av levekår blant innsatte (se tekstboks) viste blant annet at tre av ti var i kontakt med barnevernet før de fylte 16 år. En stor andel av utvalget har

også rapportert om en barndom preget av problemer med blant annet dårlig økonomi, ustabile boligforhold, mishandling, sykdom og foreldre med rusproblemer. Mer enn to tredeler av de innsatte rapporterer om problemer på ett eller flere av disse områdene ([Friestad og Skog Hansen 2004a](#)).

Foreldrenes utdannelsesnivå sier oss noe om barnas sosioøkonomiske status under oppveksten. En undersøkelse av oppvekstkår og registrert kriminalitet til alle som var født i 1982 (se tekstboks), viser at andelen siktede synker med høyere utdanning hos foreldrene ([Skarøhamar 2007](#)). Blant de ungdommene som hadde foreldre med kun grunnskole, var 20 prosent siktet, mens den tilsvarende andelen for ungdom med foreldre som hadde fullført høyere utdanning, var 8 prosent (se figur 12.1).

Foreldrenes yrkestilknytning ser også ut til å ha betydning for ungdommers kriminalitet. Blant ungdommer der far ikke var yrkestilknyttet, var over dobbelt så mange siktet (21 mot 10 prosent), mens mors yrkestilknytning ikke slo ut i samme styrke, her var forholdet 14 mot 10 prosent (se figur 12.1).

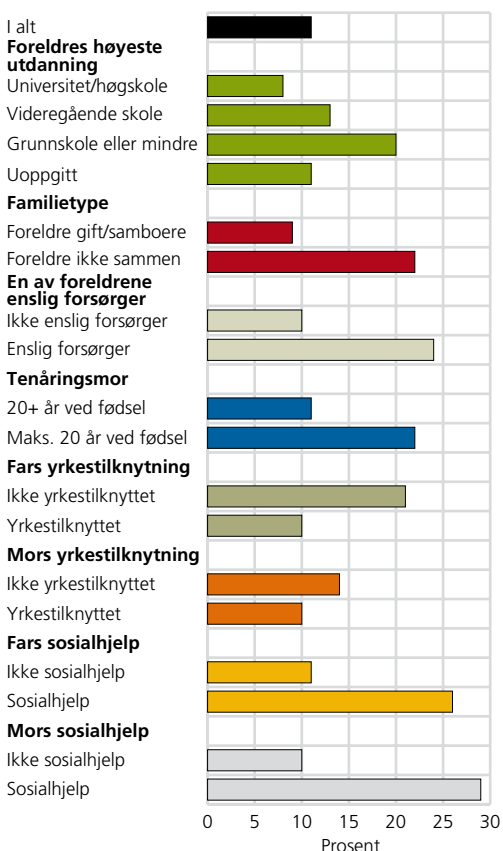
Boks 12.1. Levekår blant innsatte

Rapporten baseres på en tverrsnittsundersøkelse blant et representativt utvalg innsatte i norske fengsler våren 2003. Informasjonen er samlet inn gjennom strukturerte personlige intervjuer, gjennomført av SSB, på oppdrag fra Forskningsstiftelsen Fafo – som stod for analysen av materialet.

Av i alt 42 fengsler ble 37 valgt som utgangspunkt for trekking av et tilfeldig tverrsnittsutvalg (n=380) av innsatte registrert i kriminalomsorgens produksjonsfremmende informasjonssystem (KOMPI) på en gitt dato. Utvalgskriteriene var at personen ikke var i varetekt, var over 18 år, kommuniserte på skandinavisk språk, hadde løslatelsesdato etter 01. juni 2003, og at kvinner ble overrepresentert i utvalget. Det ble gjennomført 260 intervjuer, som tilsier en svarprosent på 70.

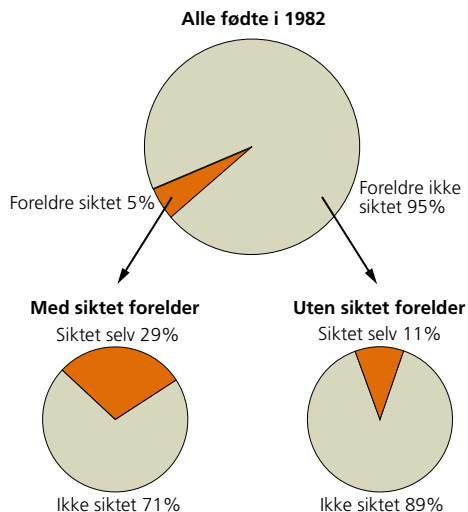
Kilde: [Friestad og Skog Hansen \(2004a\)](#), [Friestad og Skog Hansen \(2004b\)](#).

Figur 12.1. **Siktete for forbrytelser, etter egenskaper ved foreldre. Kohort født 1982. 1992-2004. Prosent**

Kilde: [Etterforskede lovbrudd](#) og [FD-Trygd, Skarøhamar 2007](#) tabell 7.2, Statistisk sentralbyrå.

Figur 12.2. **Kohort født i 1982, etter foreldres egen siktelse for forbrytelser. 1992-2004. Prosent**

Kilde: [Etterforskede lovbrudd](#) og [FD-Trygd, Skarøhamar 2007](#) tabell 7.3, Statistisk sentralbyrå.

Familiesituasjon under oppveksten, målt etter om foreldre er gift eller skilt, og om en av foreldrene var enslig forsørger, ser også ut til å ha betydning for de unges lovbruddsmønster (figur 12.1). Både blant dem som hadde skilte foreldre (20 prosent), og dem som hadde enslige foreldre, (10 prosent) var bortimot en av fire (henholdsvis 22 og 24 prosent) siktet for en forbrytelse i undersøkelsesperioden. Blant dem som ikke hadde en slik familiesitua-

sjon var en av ti siktet (henholdsvis 9 og 10 prosent).

I den samme undersøkelsen så man også på foreldrenes siktelser for forbrytelser i oppvekstperioden til barna – det vil si da de var 10-22 år, og hvorvidt disse siktelsene har medført en dom på ubetinget fengsel. Figur 12.2 viser at 5 prosent av alle unge som var født i 1982, hadde minst en forelder som ble siktet for en eller flere forbrytelser i løpet av tidsperioden. Blant de barna som hadde siktede foreldre, ble 29 prosent også selv siktet i samme periode, mens den tilsvarende andelen blant barna uten siktede foreldre var 11 prosent. Samme mønsteret viser seg når man ser på dem som har fått en ubetinget fengselsdom. Kun 2 prosent av ungdommene hadde en forelder som var ilagt en ubetinget fengselsdom, og av disse ble 30 prosent selv siktet for en eller flere forbrytelser i samme periode. Blant de som hadde narkotikasiktede foreldre (1 prosent), ble hele 40 prosent selv siktet for en eller flere forbrytelser ([Skarðhamar 2007](#)).

Boks 12.2. Oppvekstkår og registrert kriminalitet

Undersøkelsen omfatter personer født i 1982 og deres foreldre i tidsperioden 1992-2004, og beskriver siktelser og ulike egenskaper ved foreldrene som kan ha betydning for oppvekstkår. I dette tidsrommet vil altså disse personene være mellom 10 og 22 år. Hele undersøkelseskohorten bestod av 49 975 personer og deres foreldre bosatt i Norge i 1992.

23 prosent av ungdommene ble siktet for minst ett lovbrudd i denne perioden, og flere menn (34 prosent) enn kvinner (11 prosent) ble siktet. For de mer alvorlige forbrytelsene var totalt 11 prosent av kohorten siktet for én eller flere forbrytelser, der 18 prosent av mennene og 5 prosent av kvinnene ble siktet.

Kilde: [Skarðhamar \(2007\)](#), [Skarðhamar \(2009\)](#).

12.2. Kriminalitet, levekår og livssituasjon

Det er ikke bare familiesituasjon under oppveksten, men også etablering av egne familieforhold, som har betydning for lovbruddsaktivitet. [Skarðhamar og Lyngstad \(2009\)](#) har sett på endringen i sannsynligheten for menn for å bli siktet for lovbrudd opptil fem år før og fem år etter forskjellige endringer i familiestatus. Studien viser at både inngåelse av ekteskap og det å få barn har betydning for om menn blir siktet for lovbrudd, og at den reduserende effekten av å få første barn er tilsvarende som for ekteskapsinngåelse. Også farskap utenfor samboer- og ekteskap ser ut til å dempe lovbruddsaktiviteten.

I tillegg til familieforhold har flere undersøkelser kartlagt ulike sider ved de registrerte lovbrüternes levekår og livssituasjon – som for eksempel utdanning, arbeid, inntekt og helse.

Flere studier har vist at personer som har vært i kontakt med rettsvesenet, har et lavere utdannelsesnivå, sammenlignet med befolkningen som helhet. Undersøkelser av siktede i et årskull ([Skarðhamar 2005](#)), av straffede ([Otnes 1986](#)) og blant innsatte i fengslene (Fridhov 1991, [Friestad og Skog Hansen 2004a](#)) viser alle at disse gruppene har et betydelig lavere utdannelsesnivå enn befolkningen for øvrig.

I alle de nevnte undersøkelsene er det også vist at registrerte lovbrüterer har en svakere tilknytning til arbeidslivet. Eksempelvis viser undersøkelsen av innsattes levekår at mange var uten jobb forut for fengslingen, og kun tre av ti var i arbeid på fengslings-tidspunktet. Også ved andre økonomiske indikatorer viser undersøkelsen at de fengslede skiller seg markant fra befolkningen for øvrig. Tre av ti innsatte var uten egen bolig, og en fjerdedel hadde ofte

problemer med å dekke løpende utgifter ([Friestad og Skog Hansen 2004a](#)).

Sosialhjelpsmottagere som gruppe har dårligere levekår enn gjennomsnittsbefolkningen på en rekke områder ([Barstad og Kirkeberg 2003](#)). Undersøkelsene vi gjengir her, viser til dels store forskjeller mellom den jevne befolkning og lovbrøytene når det gjelder sosialhjelp.

Både i undersøkelsen av siktede i årskullet 1977 og innsatte er det mange som mottar sosialhjelp, og sammenlignet med hele befolkningen er forskjellene store. Eksempelvis antas 40 prosent av de innsatte å ha levd under fattigdomsgrensen i året forut for fengslingen ([Friestad og Skog Hansen 2004a](#)). Undersøkelsen av lovbruddskarrierer viser at andelen som mottar sosialhjelp, øker med lovbruddsaktiviteten. For de to mest aktive lovbrøyttergruppene (se tekstboks) var andelen hele 74 og 94 prosent. Til sammenligning var andelen sosialhjelpsmottagere 20 prosent i hele alderskullet ([Skarøhamar 2005](#)).

Det er vist at det er sosiale forskjeller med hensyn til dødelighet ([Barstad og Kirkeberg 2003](#)). Selv med et ungt og relativt begrenset utvalg viser undersøkelsen av lovbruddskarrierer at lovbrøytene har en høyere dødelighet enn resten av befolkningen ([Skarøhamar 2005](#)).

Ut fra studien av innsattes levekår er andelen som har psykiske plager, over tre ganger så høy for innsatte menn, og fire ganger så høy for innsatte kvinner, sammenlignet med befolkningen for øvrig. Blant annet rapporterer tre av ti (35 prosent) at de hadde hatt behov for behandling for psykiske plager før fengsling. Dette tilsier at problemene de har i dag, ikke bare skyldes forhold som kan relateres til soningen, men også vanskelige livsbe-

tingelser før soningen ([Friestad og Skog Hansen 2004a](#)).

Lovbruddsbelastningen er veldig forskjellig blant de registrerte lovbrøytene (se kapittel 10). Jo mer alvorlig lovbruddskarriere man har, desto dårligere skårer man på viktige sosiale indikatorer. Eksempelvis viser undersøkelsen av siktede i alderen 15-24 år at personer med et langvarig lovbruddsmønster, de to gruppene som stod for 72 prosent av alle forbrytelsene, svært ofte ikke har fullført videregående skole, er langtidsmottagere av sosialhjelp, og har i liten grad en stabil tilknytning til arbeidslivet ([Skarøhamar 2005](#)).

Samlet viser undersøkelsene presentert i kapittel 12.1 og 12.2 at personer som er i kontakt med rettssystemet, har levekårsproblemer på en rekke områder. En relativt stor andel har en familiebakgrunn der foreldrene selv har vært i kontakt med rettsvesenet. Blant dem som har foreldre

Boks 12.3. Lovbruddskarrierer og levekår. En analyse av fødselskullet 1977

Rapporten gir en beskrivelse av siktede og deres siktelsener for lovbrudd (jamfør kapittel 7) til personer født i 1977, i tidsrommet 1992-2001. I dette tidsrommet vil altså disse personene være mellom 15 og 24 år. Hele undersøkelseskohorten bestod av 52 300 personer, hvorav 11 000 (21 prosent) ble siktet en eller flere ganger i løpet av undersøkelsesperioden.

I analysen er populasjonen delt inn i fire ulike grupper ut fra deres lovbruddshistorier (se også kapittel 10): normalpopulasjonen (n = 49 452), ungdomstidsavgrensede (n = 1 188), senstartere (n = 1 280) og høyaktive (n = 243). Gjennomsnittlig antall forbrytelser i de ulike gruppene var henholdsvis 0,1 (normalpopulasjonen), 3,1 (ungdomsaktive), 8,5 (senstartere) og 39,5 (høyaktive) sikteleser for forbrytelser i perioden 1992-2001.

Kilde: [Skarøhamar \(2005\)](#).

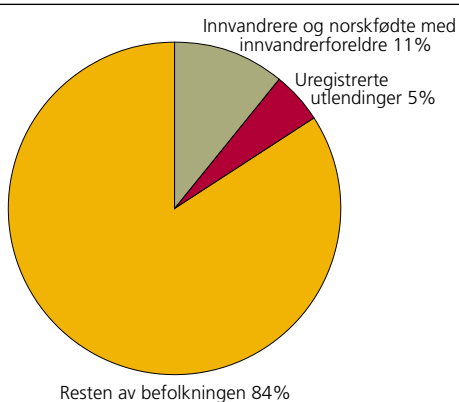
med lavere utdanning, er det en større andel som siktes i løpet av ungdomstiden. Mange har også selv en lavere utdanning enn det som er vanlig i befolkningen for øvrig. En større andel er uten arbeid eller har en svak tilknytning til arbeidslivet. Mange er langtidsmottagere av sosialhjelp, og en relativt større andelen enn resten av befolkningen lever under fattigdomsgrensen¹. En stor del opplever i tillegg å ha en opphopning av flere ulike levekårsproblemer.

12.3. Innvandrere, demografi og levekår

Hvor mye av kriminaliteten som blir begått av innvandrere, er et spørsmål som mange er opptatt av. SSB har gjennomført ulike analyser på registrert kriminalitet for å belyse dette temaet. I kapittel 4 presenterer vi noen sentrale funn om innvandreres rolle som ofre for lovbrudd, her skal vi se på innvandrere som gjerningspersoner og straffede (mer om bruken av de ulike innvandrerbegrepene, se tekstboks).

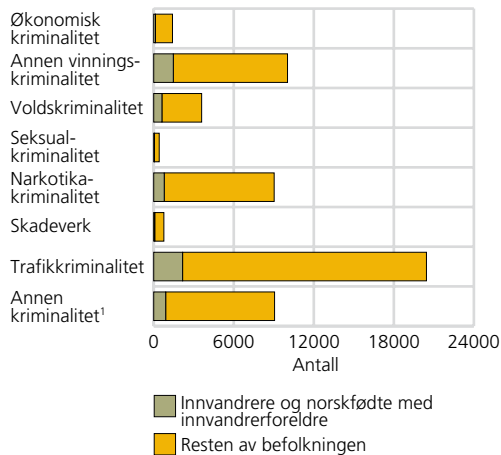
Majoriteten av alle som blir siktet og straffet, har ikke innvandringsbakgrunn. Figur

Figur 12.3. **Straffede (unntatt forenklede forelegg), etter innvandringsbakgrunn. 2002. Prosentandel**

Kilde: [Straffereaksjoner, Haslund 2004](#) tabell 16.1, Statistisk sentralbyrå.

Figur 12.4. **Straffede (unntatt forenklede forelegg), etter innvandringsbakgrunn og lovbruddsgruppe. 2002. Antall**

¹ Inkludert miljø- og arbeidsmiljøkriminalitet.

Kilde: [Straffereaksjoner, Haslund 2004](#) tabell 16.8, Statistisk sentralbyrå.

12.3 viser at drøyt en av ti som ble straffet (ikke inkludert forenklede forelegg) i 2002 var innvandrer og norskfødt med innvandrerforeldre ([Haslund 2004](#)). I et utvalg av ungdom i et årskull som ble siktet i løpet av årene 1992-2001 (se tekstboks), var 4 prosent innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ikke-vestlige² land ([Skarøhamar 2006a](#)).

Som det fremgår i figur 12.4, er det også for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre klart flest som straffes for trafikkriminalitet (35 prosent), etterfulgt av vinningskriminalitet (24 prosent). Det er imidlertid ikke for disse typene lovbrudd at denne befolkningsgruppen utgjør den største andelen. Størst andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre var det blant straffede for voldslovbrudd, der de utgjorde 17 prosent av alle som ble straffet i 2002.

Ved å ta høyde for innvandrerbefolkningens fordeling etter alder, kjønn og bosted

får man et bedre sammenligningsgrunnlag for å si noe om ulike grupper er under- eller overrepresentert i forhold til hva befolkningsmengden skulle tilsi.

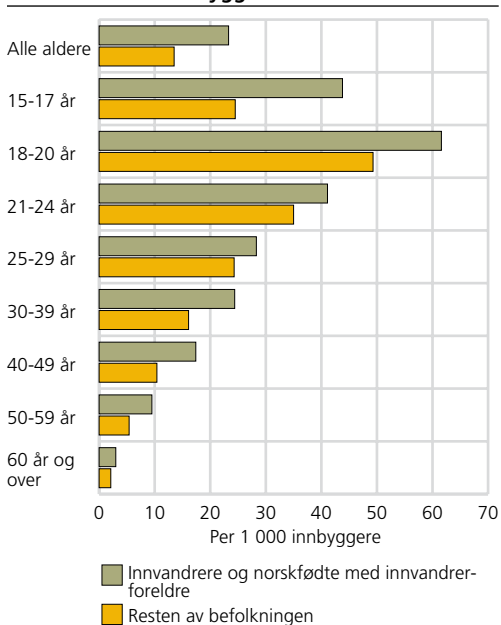
Hvis vi ser på alle straffede i hele landet, viser tallene at enkelte grupper innvandrere er overrepresentert i forhold til sin befolkningsstørrelse. 2,3 prosent av alle bosatte innvandrere og deres norskfødte barn var straffet, mens den tilsvarende andelen for resten av befolkningen var 1,4 prosent i 2002. Ser vi kun på bosatte i Oslo, er forskjellene enda større, henholdsvis 3,0 og 1,3 prosent ([Haslund 2004](#)).

Denne overrepresentasjonen er også funnet i tidligere fremstillinger av ulike typer kriminalstatistikk. For eksempel var dobbelt så mange innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre pågrepet, sammenlignet med den øvrige befolkningen, når vi ser på de ulike befolkningsgruppene relativt til hvor stor del de utgjør i befolkningen – henholdsvis 9 og 4 per 1 000 innbyggere ([Haslund 2000b](#)). 2,5 prosent av alle innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre var ansett som gjerningspersoner i 1998, tilsvarende 1,6 prosent av den øvrige befolkningen ([Hustad 2000](#)).

Aldersfordelingen blant straffede innvandrere og deres norskfødte barn er i hovedtrekk lik alderssammensetningen blant straffede uten innvandringsbakgrunn. Blant både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen er det flest straffede per 1 000 bosatte i alderen 18-20 år.

Figur 12.5 viser hvordan aldersfordelingen er blant straffede relativisert til befolkningsmengden. Sett i forhold til befolknings sammensetningen er alle aldersgrupper blant innvandrere og norskfødte

Figur 12.5. **Straffede (unntatt forenklede forelegg), etter innvandringsbakgrunn og alder. 2002. Per 1 000 innbyggere**

Kilde: [Straffereaksjoner](#), [Haslund 2004](#) tabell 16.1, Statistisk sentralbyrå.

med innvandrerbakgrunn overrepresentert i forhold til hva befolkningsstørrelsen skulle tilsi. Størst differanse mellom innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen finner vi i aldersgruppen 15-17 år og i aldersgruppene over 30 år.

Kjønnsfordelingen blant innvandrere som straffes, skiller seg ikke betydelig fra hvordan fordelingen er når man ser på alle som straffes under ett. Som vi har beskrevet i kapittel 11, er det menn som straffes. Av de 6 200 innvandrerne og norskfødte med innvandrerforeldre som var straffet i 2002, var 800 kvinner. Det var dermed en lavere kvinneandel i denne befolkningsgruppen, sammenlignet med dem som ikke hadde noen innvandringsbakgrunn, henholdsvis 12 og 16 prosent ([Haslund 2004b](#)).

Boks 12.4. Kriminalitet gjennom ungdomstiden blant nordmenn og ikke-vestlige innvandrere. En analyse av fødselskullet 1977

Studien baserer seg på samme datamateriale som er brukt i prosjektet Levekår og lovbruddskarrierer (se tekstboks tidligere i dette kapittelet). Utvalget er definert som alle personer født i 1977 som var bosatt i Norge i 1992. Personer som har innvandret etter 1992, er altså ikke med i utvalget. I tillegg er det kun sett på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med ikke-vestlig bakgrunn sammenlignet med personer uten innvandrerbakgrunn. Dette gir 51 842 personer i alt, derav har 1 552 personer (3 prosent) ikke-vestlig bakgrunn.

Kilde: [Skarðhamar \(2006a\)](#).

Mindre overrepresentasjon når man korrigerer for ulikhet i levekår

Ved å sammenligne befolkningsgrupper med like sosioøkonomiske og demografiske bakgrunnsfaktorer vil man få et mer sammenlignbart grunnlag for å kartlegge lovbruddsbelastningen. En analyse av ungdom født i 1977 (se tekstboks) ser på sammenhengen mellom siktelser, innvandringsbakgrunn og utvalgte levekårsindikatorer ([Skarðhamar 2006a](#)).

5 prosent av gjerningspersonene ved forbrytelser var innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ikke-vestlige land² i dette utvalget, og 92 prosent av det totale antallet registrerte forbrytelser med kjent gjerningsperson var begått av nordmenn. Sett i forhold til hvor stor del av befolkningen de ulike gruppene utgjør, hadde 17 prosent av innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ikke-vestlige land og 10 prosent av den øvrige befolkningen blitt siktet for minst én forbrytelse i løpet av en tiårsperiode.

Kriminalitet er, som beskrevet ovenfor, i flere studier linket til grad av sosial integrasjon i samfunnet. Noen av de mest sen-

trale områdene er deltagelse på arenaer som utdanning og arbeidsliv, som også er et viktig bidrag til vår generelle sosiale integrasjon i samfunnet. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre har dårligere levekår enn den øvrige befolkningen. For å kunne si noe om omfanget av kriminalitet og å kunne forklare noe av forskjellene mellom ulike grupper har man i denne studien korrigert for ulikhet i levekår. Når man kontrollerer for bosted, egen og foreldres utdanning, arbeidsledighet og sosialhjelp, viser resultatene at overrepresentasjonen til gruppen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra ikke-vestlige land blir mindre. Altså at overrepresentasjonen blant siktede blir betydelig redusert når «alt annet er likt», men at det likevel gjenstår en overrepresentasjon i denne gruppen som ikke kan forklares ved hjelp av ulikheter i levekår.

Studien viser også at betydningen av kjønn, å ikke ha fullført videregående skole eller at foreldre har lav utdanning, er større enn betydningen av å være innvandrere og norskfødt med innvandrerforeldre fra ikke-vestlige land. Det går altså an å forklare en del av overrepresentasjonen til innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med forskjeller i levekår, men denne forskjellen kan ikke forklare hele ulikheten ([Skarðhamar 2006a](#)).

I slike analyser av indikatorer på levekårs-situasjon kan man ikke kontrollere for alle tenkelige faktorer som kan ha betydning. Registerdata byr på noe informasjon, men man kan eksempelvis ikke kontrollere for enkelte forhold som er spesifikke for innvandreres situasjon. Det kan tenkes at språkproblemer, opplevd diskriminering og ulik prioritering fra politiets side er faktorer som har innvirkning på denne gruppens kontakt med rettsvesenet. Andre undersøkelser har også vist at saker der man antar at ikke-vestlige innvandrere

Boks 12.5. Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Alle analyser om innvandrere og kriminalitet er gjort forut for at SSB i 2008 reviderte sin innvanderdefinisjon og standard for landbakgrunn. Beskrivelsene her vil derfor inneholde SSBs tidligere grupperinger av befolkningen. Når vi her viser til «innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre» er dette med andre ord en samlet gruppe og det SSB tidligere omtalte som «innvandrerbefolkningen».

Revisjonen i 2008 førte blant annet til at man erstattet betegnelsen «førstegenerasjonsinnvandrere» med «innvandrere» og «personer født i Norge av to utenlandske foreldre» (ofte kalt etterkommere) med «norskfødte med innvandrerforeldre». De to gruppene defineres slik: «Innvandrere» er personer som er innvandret selv, altså født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. «Norskfødte med innvandrerforeldre» er deres barn.

Standarden for landbakgrunn er også revidert, både med nye begreper og nytt innhold. SSB har gått bort fra å bruke begrepene «vestlig» og «ikke-vestlig» bakgrunn, og begrepene vil i de fleste sammenhenger erstattes med en gruppering etter verdensdel. De nye betegnelsene er:

1. EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand.
2. Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

Hvis personen er født i Norge, og foreldrene har forskjellig utenlandsk bakgrunn, benyttes mors landbakgrunn.

Standard for landbakgrunn før 2008

Ikke-vestlige innvandrere: personer med bakgrunn i Øst-Europa, Asia (inkludert Tyrkia), Afrika og Latin Amerika

Vestlige innvandrere: personer med bakgrunn i Norden, Vest-Europa (ekskludert Tyrkia), Nord-Amerika og Oseania

Kilde: [Høydahl 2008](#), [Temaside om innvandring](#) og [Daugstad 2008](#).

står for lovbrudd, har en noe annen gang gjennom strafferettssystemet enn andre saker. For det første ble det vist at ikke-vestlige innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er overrepresentert blant de pågrepne for forbrytelser ([Haslund 2000b](#)). Dernest er det slik at saker der ikke-vestlige innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er siktet for lovbrudd, i noe større grad ble henlagt enn andre lovbrudd. Til sist er det vist at domstolene noe oftere frifant ikke-vestlige innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre enn andre siktede ([Stene 2000](#)).

Noter til kapittel 12

¹ En samlet brutto årsinntekt som er under medianinntekten i befolkningen, i denne undersøkelsen 85 000 kroner ([Friestad og Skog Hansen 2004a](#)).

² Dette er en betegnelse som ikke lenger er i bruk av SSB, men denne undersøkelsen ble utarbeidet forut for revideringen, og på grunn av analysens karakter er det ikke mulig å gjengi resultatene etter ny standard (se tekstboks 12.5).